

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشروح مذاکرات شورای نگهبان

سال ۱۳۹۲

بخش اول

(فروردین تا شهریور)

پژوهشگاه شورای نگهبان

سرشناسه: جمعی از پژوهشگران
عنوان و نام پدیدآور: مشروح مذاکرات شورای نگهبان، سال ۱۳۹۲، بخش اول (فروردین تا شهریور)
تحقیق و تنقیح جمعی از پژوهشگران.
مشخصات ناشر: تهران: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۳۹۵.
ISBN : 978-600-8378-04-4
۱۳۴ ص.؛ ۲۲ × ۲۹ س.م.
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: نمایه.
موضوع: شورای نگهبان -- صورت مذاکرات
موضوع: Shoraye negahban -- Publication of proceeding
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ م۹ش/۲۵۱۲ KMH
رده بندی دیویی: ۳۴۹/۵۵۰۵
شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۵۱۴۶۱

مشروح مذاکرات شورای نگهبان سال ۱۳۹۲ بخش اول (فروردین تا شهریور)

تحقیق و تنقیح: جمعی از پژوهشگران به ترتیب حروف الفبا:

حسن افراسیابی، عمار امیری آرانی، محمدحسن باقری، محمدبرزگر خسروی، عباس حسن خانی، سعید رحمانیان، علی زمانیان
جهرمی، حمیدرضا صادقیان، سید محسن طاهری، حسین فاتحی زاده، کاظم کوهی اصفهانی و فهیم مصطفی زاده
پیاده سازی و تنظیم: سید حامد چاوشی، محمدحسن سامع، علیرضا صحت قول نیکی، یاسر مجاهد، رضا نادى زاده و سعید همّت یار

ناشر: پژوهشکده شورای نگهبان

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۵ - تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۷۸-۰۴-۴

قیمت: ۸۵۰۰۰ تومان

تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی، کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲

فکس: ۰۲۱- ۸۸۳۲۵۰۸۰

تلفن: ۰۲۱- ۸۸۳۲۵۰۴۵

www.shora-rc.ir

nashr@shora-rc.ir

مشروح مذاکرات جلسه ۱۳۹۲/۲/۲۵

مشمتمل بر موضوعات زیر:

- (۱) نطق پیش از دستور
- (۲) لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست (اعاده شده از شورای نگهبان)

تلاوت آیاتی از کلام الله مجید

نطق پیش از دستور

آقای جنتی - بسم الله الرحمن الرحيم

با عرض تبریک به مناسبت حلول ماه پر خیر و برکت رجب، اول أشهر الحُرْم^۱ و میلادهایی که در این ماه اتفاق افتاده است؛ میلاد حضرت هادی سلام الله علیه، حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام، حضرت امام باقر علیه السلام، حضرت هادی سلام الله علیه - که به قولی هم شهادتشان در این ماه بوده و هم تولدشان - در هر صورت ما شهادت ایشان را تسلیت عرض می‌کنیم و تولد این بزرگوار را هم تبریک عرض می‌کنیم. [مُرَاد از] «مَوْلُودِینَ فِی رَجَبٍ»^۲، دیگر حضرت امام هادی علیه السلام هستند. حالا تعجب است که در این دعا چطور از مولود حضرت امیر علیه السلام نام برده نشده است!

آقای هاشمی‌شاهرودی - مقصود [این فقره از دعا، مولودهای اتفاق افتاده در] اول ماه رجب است.

آقای جنتی - در هر صورت ان شاء الله امیدواریم که این ماه برای همه مسلمان‌ها و برای ما مبارک باشد. این ماه، ماهی است که به

۱. «أشهر الحُرْم» در معنای لغوی به معنای «ماه‌های حرام» است. در اصطلاح، به چهار ماه از ماه‌های قمری شامل رجب، محرم، ذوالقعدة و ذوالحجه اطلاق می‌شود که در دین اسلام، آثار شرعی خاصی بر آنها مترتب شده است؛ آثاری همچون ممنوعیت جنگ در این ماه‌ها (مگر برای دفع تجاوز دشمن)، مضاعف شدن ثواب و عقاب اعمال در آنها، تغلیظ دیه قتل و... (برای آگاهی بیشتر در این خصوص، بنگرید به تفاسیر قرآن کریم، ذیل آیه ۳۶ سوره توبه)

۲. فقره‌ای از دعای ناحیه مقدسه حضرت حجت علیه السلام، وارد شده در اعمال ماه رجب که با این جمله شروع می‌شود: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِالْمَوْئُودِیْنَ فِی رَجَبٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَآئِيهِ عَلِيٍّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُتَّجِبِ... : خدایا من از تو خواهم به حق دو مولود ماه رجب؛ محمد بن علی دوم (حضرت جواد) و فرزندش علی بن محمد (حضرت هادی) آن امام برگزیده... (بنگرید به: مفاتیح الجنان، باب دوم، فصل اول، اعمال مشترکه ماه رجب)

هر حال، انتخابات [ریاست جمهوری یازدهم] را هم در پیش داریم و مسئله‌ی انتخابات [برای نهاد شورای نگهبان به عنوان ناظر انتخابات]، مشکلات خاص خودش را دارد. خداوند به برکت ائمه اطهار علیهم السلام - که این مملکت متعلق به آنهاست و حتماً مورد نظر حضرت ولی عصر سلام الله علیه است - خطرات و آفاتی که [این مملکت را] تهدید می‌کند، از بین ببرد و ما بتوانیم به سلامت، یک انتخابات سالم و مطلوبی داشته باشیم.

دستور امروزمان هم یک قسمت مربوط به انتخابات مجلس است و بررسی آرای که در هیئت مرکزی نظارت در خصوص تأیید و رد صلاحیت‌ها داده شده و یک قسمت هم مربوط به بررسی مصوبات مجلس است.

لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست

و بدسرپرست (اعاده شده از شورای نگهبان)

منشی جلسه - بسم الله الرحمن الرحيم. دستور جلسه‌ی امروز، بررسی «لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست» (اعاده شده از شورای نگهبان)^۳ است.

ایراد اول شورای نگهبان [در نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶] به این مصوبه، این‌طور بوده است: «در بند الحاقی به بندهای ماده (۶)، عبارت «یا اعتقاد به یکی از ادیان مصرح در

۳. لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست در تاریخ ۱۳۸۷/۱۱/۱۳ به تصویب هیئت وزیران رسید. این لایحه پس از ارسال به مجلس شورای اسلامی، نهایتاً در تاریخ ۱۳۸۸/۷/۱۵ به تصویب نمایندگان مجلس رسید. این مصوبه، مطابق با روند قانونی پیش‌بینی شده در اصل (۹۴) قانون اساسی، طی نامه‌ی شماره ۲۸۸/۳۴۸۵۲ مورخ ۱۳۸۸/۷/۲۱ به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان این مصوبه را در مرحله‌ی اول رسیدگی در جلسه‌ی مورخ ۱۳۸۸/۸/۶، در مرحله‌ی دوم در جلسات مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۲۵ و ۱۳۸۸/۱۲/۲۶، در مرحله‌ی سوم در جلسات مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۳، ۱۳۹۱/۲/۲۰، ۱۳۹۱/۲/۲۷ و ۱۳۹۱/۲/۲۸، در مرحله‌ی چهارم در جلسات مورخ ۱۳۹۱/۳/۱۷، ۱۳۹۱/۵/۱۱ و ۱۳۹۱/۵/۱۸، در مرحله‌ی پنجم در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۹ و در مرحله‌ی ششم در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۲/۲/۲۵ بررسی کرد. نظرات شورا مبنی بر مغایرت برخی از مواد این مصوبه با موازین شرع و قانون اساسی در مراحل شش‌گانه‌ی فوق، طی نامه‌های شماره ۸۸/۳۰/۳۶۳۷۴ مورخ ۱۳۸۸/۸/۱۱، ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۷ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۲۶، ۹۱/۳۰/۴۶۷۶۴ مورخ ۱۳۹۱/۲/۲۸، ۹۱/۳۰/۴۷۸۴۰ مورخ ۱۳۹۱/۵/۲۵، ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶ و ۹۲/۳۰/۵۰۶۵۰ مورخ ۱۳۹۲/۲/۳۰ به مجلس شورای اسلامی اعلام شد. در نهایت، با اصلاحات مورخ ۱۳۹۲/۶/۳۱ مجلس، این مصوبه در مرحله‌ی هفتم رسیدگی، در جلسه‌ی مورخ ۹۲/۷/۱۰ شورای نگهبان بررسی شد و نظر شورا مبنی بر عدم مغایرت آن با موازین شرع و قانون اساسی طی نامه‌ی شماره ۹۲/۳۰/۵۱۸۹۱ مورخ ۹۲/۷/۱۰ به مجلس شورای اسلامی اعلام شد.

«تبصره- رعایت اشتراکات دینی میان سرپرست و افراد تحت سرپرستی الزامی است.»

آقای هاشمی شاهرودی - چون در تبصره این مطلب را گفته‌اند، اشکال رفع شده است.

آقای علیزاده - اگر آقایان با این اصلاح به عمل آمده، ایراد را کماکان به قوت خود باقی می‌دانند، رأی بدهند.

آقای امیری - البته ایراد دیگری هم بود که نمی‌دانم به آن توجه شده یا نه؛ یک ایراد این بود که فقهای معظم از جهت شرعی این ایراد را گرفته بودند که قراردادن کودک یا نوجوان مسلمان در اختیار سرپرست غیرمسلمان اشکال دارد [که آن را مجلس اصلاح کرده است]؛ اما بحث دیگری هم مطرح شد که بحث اشتراک دینی بود. آیت‌الله هاشمی شاهرودی و آیت‌الله مدرسی یزدی فرمودند که شایسته است کودک یا نوجوان غیرمسلمان در اختیار سرپرست مسلمان قرار بگیرد. بنابراین چرا باید اشتراکات دینی [میان سرپرست و طفل نیازمند سرپرست] در اینجا قید بشود؟

آقای علیزاده - نمایندگان مجلس این ایراد را هم درست کرده‌اند. آنها این اصلاح را در تبصره‌ی ذیل بند (ح) ماده (۶) آورده و گفته‌اند: «تبصره ۱- رعایت اشتراکات دینی میان سرپرست و افراد تحت سرپرستی الزامی است. دادگاه صالح با رعایت مصلحت کودک و نوجوان غیرمسلمان، سرپرستی وی را به درخواست‌کنندگان مسلمان می‌سپارد.»

آقای ره‌پیک - الآن فعل «می‌تواند» [که در مصوبه‌ی قبلی مجلس بود]، حذف شده و [در این تبصره‌ی اصلاحی]، فعل «می‌سپارد» جایگزین «بسپارد» شده است.

آقای علیزاده - ایراد بعدی شورای نگهبان [در نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶] مربوط به تبصره (۱) ماده (۶) بود. آقایان اعضای شورا به این تبصره ایراد گرفتند که: «در تبصره (۱) ماده (۶) واژه «می‌تواند» حذف گردد و **آلاً اشکال دارد.**»^۳

این تبصره، به این صورت اصلاح شده است: «کلمه «می‌تواند» در سطر دوم حذف و کلمه «می‌سپارد» جایگزین کلمه «بسپارد»

۳. تبصره (۱) ماده (۶) مصوبه‌ی مجلس در خصوص حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) به این شرح بود: «ماده ۶- درخواست‌کنندگان سرپرستی باید دارای شرایط زیر باشند: ... تبصره ۱- رعایت اشتراکات دینی میان سرپرست و افراد تحت سرپرستی الزامی است. دادگاه صالح می‌تواند با رعایت مصلحت کودک و نوجوان غیرمسلمان، سرپرستی وی را به درخواست‌کنندگان مسلمان بسپارد» که شورای نگهبان در بند (۲) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶ خود، آن را به شرح مذکور در متن، واجد ایراد تشخیص داد.

قانون اساسی» حذف گردد و بند (ح) حذف شده، ابقاء گردد و **آلاً اشکال دارد.**^۱

مجلس این اشکال را به همین ترتیب اصلاح کرده است.^۲

آقای مؤمن - مجلس الآن همان بندی که حذف کرده بود را دوباره به ماده (۶) اضافه کرده است.

آقای هاشمی شاهرودی - این پیشنهاد شورای نگهبان بوده که ماده (۶) را این‌طور اصلاح کنند. مجلس طبق پیشنهاد شورای نگهبان عمل کرده است.

آقای کدخدایی - بله، شورای نگهبان گفته بوده ماده را این‌طور اصلاح کنند.

آقای یزدی - این ماده، الآن قاعداً اشکال ندارد.

آقای امیری - اشکالی که آقایان [فقهای شورای نگهبان] به این ماده داشتند این بود که چطور یک بچه‌ی مسلمان در اختیار سرپرستی غیرمسلمان قرار بگیرد؟ به همین جهت فرمودند بند (ح) ماده (۶) اشکال دارد. مجلس هم طبق نظر فقهای معظم شورای نگهبان این اصلاح را انجام داده است. عمدتاً هم آیت‌الله یزدی و آیت‌الله مدرسی یزدی به این ماده ایراد داشتند. با این اصلاح، نظر شورا تأمین شده و مشکل دیگری وجود ندارد.

آقای جنتی - اشکال رفع شده و نظر شورای نگهبان تأمین شده است.

آقای یزدی - بله، اشکال رفع شده است.

آقای علیزاده - نه، الآن با این اصلاح به عمل آمده، محتوای ماده خراب شده است، مگر اینکه نمایندگان مجلس در جای دیگری [از مصوبه] گفته باشند که بچه مسلمان را به سرپرست غیرمسلمان نمی‌شود داد. اگر این موضوع را گفته باشند، اشکال رفع شده است، در غیر این صورت این ماده همچنان اشکال دارد.

آقای کدخدایی - تبصره ذیل همان بند (ح) ماده (۶) گفته است:

۱. ماده (۶) مصوبه‌ی مجلس در خصوص حمایت از کودکان نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) به این شرح بود: «ماده ۶- درخواست‌کنندگان سرپرستی باید دارای شرایط زیر باشند: الف- ...؛ ح- اعتقاد به یکی از ادیان مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.» که شورای نگهبان در بند (۱) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶ خود، آن را به شرح مذکور در متن، واجد ایراد تشخیص داد.

۲. اصلاحیه‌ی مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی برای رفع ایراد شورای نگهبان نسبت به ماده (۶) لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست: «در متن بند الحاقی، عبارت «یا اعتقاد به یکی از ادیان مصرح در قانون اساسی» حذف می‌شود.

بند (ح) به شرح زیر مجدداً ابقاء می‌گردد:

ح- اعتقاد به یکی از ادیان مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.»

می‌گردد.» این تبصره هم درست شده است. حالا اگر آقایان با این اصلاح به عمل آمده، ایراد تبصره (۱) را به قوت خود باقی می‌دانند یا ایراد دیگری دارند، بفرمایند. کسی ایرادی نداشت.

منشی جلسه - ایراد بعدی شورای نگهبان [در نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶] به بند (ج)، صدر بند (د) و تبصره (۱) ماده (۸) و صدر ماده (۱۰) بوده است.^۱ ایراد این است که: «در ذیل بند (ج)، صدر بند (د) و تبصره یک ماده (۸) و نیز صدر ماده (۱۰)، باید وصی مذکور در بند (ب) این ماده ذکر شود و الا خلاف موازین شرع است. همچنین در تبصره یک ماده (۸)، عبارت «و با رعایت حق حضانت مادر و تقدم آن»، بعد از واژه «سازمان» ذکر شود و الا اشکال دارد.»^۲

مجلس [در این مصوبه‌ی اصلاحی مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۸]، بند (ج) را این‌طور اصلاح کرده است: «در سطر سوم بند (ج)، بعد از عبارت «جد پدری»، عبارت «و وصی منصوب از سوی ولی قهری»

۱. بندهای (ج) و (د) ماده (۸) و تبصره (۱) این ماده از مصوبه‌ی مجلس در خصوص حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) به این شرح بود: «ماده ۸- سپردن سرپرستی افراد موضوع این قانون در صورتی مجاز است که دارای یکی از شرایط ذیل باشند:

الف-...؛ ج- افرادی که سرپرستی آنان به موجب حکم مراجع صلاحیت‌دار به سازمان سپرده گردیده و تا زمان دو سال از تاریخ سپردن آنان به سازمان، پدر یا مادر و یا جد پدری برای سرپرستی آنان مراجعه ننموده باشند؛ د- هیچ‌یک از پدر، مادر و جد پدری صلاحیت سرپرستی را نداشته باشند و به تشخیص دادگاه صالح، این امر حتی با ضمّ امین یا ناظر نیز حاصل نشود.

تبصره ۱- چنانچه پدر یا مادر و یا جد پدری کودک یا نوجوان مراجعه کنند، دادگاه در صورتی که آنان را واجد صلاحیت لازم ولو با ضمّ امین یا ناظر تشخیص دهد و مفسده مهمی نیز کودک یا نوجوان را تهدید نکند، با اخذ نظر سازمان، نسبت به استرداد آنان حکم صادر می‌کند؛ در غیر این صورت حکم سرپرستی ابقاء می‌شود.»

ماده (۱۰) مصوبه‌ی مجلس در خصوص حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) نیز به این شرح بود: «ماده ۱۰- در کلیه مواردی که هیچ‌یک از پدر، مادر یا جد پدری صلاحیت سرپرستی را ولو با ضمّ امین یا ناظر نداشته باشند، دادگاه می‌تواند مطابق این قانون با رعایت مواد (۱۱۸۴) و (۱۱۸۷) قانون مدنی و با اخذ نظر مشورتی سازمان، مسئولیت قیّم یا امین مذکور در این مواد را به یکی از درخواست‌کنندگان سرپرستی واگذار نماید.» که شورای نگهبان در بند (۳) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶ خود، این مواد را به شرح مذکور در متن، واجد ایراد تشخیص داد.

۲. بند (۳) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱.

اضافه می‌گردد.»

آقای علیزاده - آقایان فرمودند باید به این بند هم عبارت «وصی منصوب از سوی ولی قهری» اضافه شود. اگر حضرات آقایان [اعضای شورای نگهبان] با این اصلاح به عمل آمده، دوباره ایراد را باقی می‌دانند یا ایراد جدیدی دارند، بفرمایند.

در بند (د) هم همین ایراد بوده که مجلس [در این مصوبه‌ی اصلاحی مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۸]، آن را این‌طور اصلاح کرده است: «در سطر اول بند (د)، بعد از عبارت «جد پدری آنان»، عبارت «وصی منصوب از سوی ولی قهری» اضافه می‌گردد.»

اگر اینجا هم دوباره آقایان فرمایش یا ایرادی دارند، بفرمایند. کسی ایرادی نداشت؛ پس این اشکال هم رفع شده است.

منشی جلسه - تبصره (۱) ماده (۸) هم همین ایراد را داشت که در اصلاح آن [در این مصوبه‌ی اصلاحی مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۸] گفته‌اند: «تبصره (۱) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۱- چنانچه پدر یا مادر یا جد پدری کودک یا نوجوان و وصی منصوب از سوی ولی قهری مراجعه کنند، دادگاه در صورتی که آنان را واجد صلاحیت لازم ولو با ضمّ امین یا ناظر تشخیص دهد و مفسده مهمی نیز کودک یا نوجوان را تهدید نکند، با اخذ نظر سازمان با رعایت حق حضانت مادر و تقدم آن، نسبت به استرداد آنان حکم صادر می‌کند؛ در غیر این صورت حکم سرپرستی ابقا می‌شود.»

آقای علیزاده - چون آقایان [= اعضای شورای نگهبان] در اینجا هم همان ایراد قبلی را داشتند، نمایندگان مجلس، عبارت «وصی منصوب از سوی ولی قهری» را به صدر این تبصره اضافه کرده‌اند. پس این ایراد هم رفع شده است.

منشی جلسه - صدر ماده (۱۰) هم همین ایراد را داشت.

آقای علیزاده - بله، دوباره بند بعدی اصلاحی مجلس هم همین است که مجلس در [این مصوبه‌ی اصلاحی مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۸] گفته است: «در سطر اول ماده (۱۰)، بعد از عبارت «جد پدری»، عبارت «یا وصی منصوب از سوی ولی قهری» اضافه می‌گردد.» بنابراین، ماده (۱۰) را هم اصلاح کرده‌اند. اگر آقایان [= اعضای شورای نگهبان] با این اصلاح به عمل آمده، ایراد را باقی می‌دانند، بفرمایند.

منشی جلسه - ایراد بعدی شورای نگهبان [در ذیل بند (۳) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶] به تبصره (۱) ماده (۸) [از جهتی دیگر] بود. ایراد این بود که: «... همچنین در تبصره یک ماده (۸)، عبارت «و با رعایت حق حضانت مادر و تقدم آن» بعد از واژه «سازمان» ذکر شود و الا اشکال دارد.»

موضوعیت فرزندخواندگی که کودک یا نوجوان مذکور را فرزند زوجین با ذکر نام و نام خانوادگی زوجین محسوب می‌نماید، صادر گردیده است.

تبصره (۲) ماده (۲۲) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۲- در قسمت توضیحات شناسنامه زوجین سرپرست، نام و نام خانوادگی کودک یا نوجوان تحت سرپرستی و فرزندخوانده بودن وی نیز قید می‌شود.

آقای هاشمی شاهرودی - آن چیزی که ما [درباره‌ی ماده (۲۲)] گفته بودیم، چیز دیگری بود.

آقای یزدی - اگر یادتان باشد اشکال این بود که چون اسم آقا یا خانمی که سرپرستی بچه را بر عهده می‌گیرد، به عنوان پدر و مادر کودک تحت سرپرستی در شناسنامه کودک قید می‌کنند، این اشکال دارد؛ چون پدر و مادر اصلی این کودک، در واقع افراد دیگری هستند. پس اشکال این است که الآن اسم پدر و مادری که سرپرستی کودک را بر عهده گرفته‌اند در شناسنامه‌ی او می‌نویسند. اما [به نظر من] باید طوری این مصوبه اصلاح شود که نام پدر و مادر اصلی کودک در شناسنامه‌ی او نوشته بشود.

آقای علیزاده - حالا ماده (۲۲) این‌طور شده است: «ماده ۲۲- پس از صدور حکم قطعی سرپرستی، مفاد حکم از سوی دادگاه به اداره ثبت احوال ابلاغ می‌شود. اداره ثبت احوال مکلف است که نام کودک یا نوجوان تحت سرپرستی را در اسناد سجلی زوجین سرپرست وارد کند و همچنین شناسنامه جدیدی برای کودک یا نوجوان تحت سرپرستی با درج نام زوجین سرپرست و نام و نام خانوادگی سرپرست صادر کند و در قسمت توضیحات شناسنامه ضمن ذکر مشخصات واقعی کودک یا نوجوان قید نماید این شناسنامه به موجب حکم دادگاه موضوعیت فرزندخواندگی که کودک یا نوجوان مذکور را فرزند زوجین با ذکر نام و نام خانوادگی زوجین محسوب می‌نماید، صادر گردیده است.»

آقای یزدی - خوب، بحث همین است که این کودک در صفحه‌ی اول شناسنامه، بچه‌ی این آقا و خانمی می‌شود که سرپرستی او را به عهده گرفته‌اند. ذکر این مطلب در شناسنامه‌ی کودک کار درستی نیست. در صفحه‌ی اول شناسنامه باید اسم پدر و مادر اصلی کودک بیاید و در صورتی که ذکر اسم سرپرستان هم لازم باشد، باید اسم آنها در قسمت توضیحات شناسنامه بیاید. [چون اصولاً این‌طور است که] وقتی کسی شناسنامه را باز می‌کند، صفحه‌ی اول شناسنامه نشان می‌دهد پدر و مادر فرد چه کسانی هستند. [با این ماده (۲۲) اصلاحی] نتیجه این می‌شود که وقتی شناسنامه را باز می‌کنند، در صفحه‌ی اول شناسنامه، نام این آقا و

آقای کدخدایی - ایراد ما در خصوص حق حضانت مادر بود. **آقای علیزاده** - این تبصره را هم مجلس [با آوردن عبارت مورد نظر شورا] درست کرده است؛ گفته‌اند: «تبصره (۱) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۱- چنانچه پدر یا مادر یا جد پدری کودک یا نوجوان و وصی منصوب از سوی ولی قهری مراجعه کنند، دادگاه در صورتی که آنان را واجد صلاحیت لازم ولو با ضمّ امین یا ناظر تشخیص دهد و مفسده مهمی نیز کودک یا نوجوان را تهدید نکند، با اخذ نظر سازمان و با رعایت حق حضانت مادر و تقدم آن، نسبت به استرداد آنان حکم صادر می‌کند؛ در غیر این صورت حکم سرپرستی ابقاء می‌شود.» پس مادر را در سرپرستی مقدم دانسته‌اند. این تبصره هم درست شده است. ایراد بعدی را بفرمایید.

منشی جلسه - ایراد بعدی شورای نگهبان [در بند (۴) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶] نسبت به ماده (۲۲) بوده است: «در ماده (۲۲)، عدم ذکر مشخصات واقعی طفل و فرزندخوانده بودن او در شناسنامه وی و زوجین سرپرست، خلاف موازین شرع شناخته شد.»^۱

مجلس [در مصوبه‌ی مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۸] برای اصلاح این ماده گفته است: «متن زیر به انتهای ماده (۲۲) اضافه می‌گردد:

و در قسمت توضیحات شناسنامه ضمن ذکر مشخصات واقعی کودک یا نوجوان قید نماید این شناسنامه به موجب حکم دادگاه

۱. ماده (۲۲) مصوبه‌ی مجلس در خصوص حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) به این شرح بود: «ماده ۲۲- پس از صدور حکم قطعی سرپرستی، مفاد حکم از سوی دادگاه به اداره ثبت احوال ابلاغ می‌شود. اداره ثبت احوال مکلف است که نام کودک یا نوجوان تحت سرپرستی را در اسناد سجلی زوجین سرپرست وارد کند و همچنین شناسنامه جدیدی برای کودک یا نوجوان تحت سرپرستی با درج نام زوجین سرپرست و نام و نام خانوادگی سرپرست صادر کند. تبصره ۱- اداره ثبت احوال مکلف است سوابق هویت و نسب واقعی طفل را در پرونده وی حفظ نماید.

تبصره ۲- در صورتی که والدین کودک یا نوجوان تحت سرپرستی مشخص بوده و لکن در قید حیات نباشند و به تشخیص دادگاه تغییر نام والدین به مصلحت وی نباشد، مفاد حکم بدون تغییر نام والدین در شناسنامه کودک یا نوجوان تحت سرپرستی درج می‌شود.

تبصره ۳- اجرای مفاد این ماده به موجب آیین‌نامه‌ای است که به وسیله سازمان ثبت احوال کشور و با همکاری سازمان تهیه می‌شود و ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.» که شورای نگهبان در بند (۴) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶ خود، آن را به شرح مذکور در متن، واجد ایراد تشخیص داد.

آقای یزدی - [مراجع ذی ربط] باید بچه را فرزندخوانده‌ی سرپرست محسوب کنند.

آقای مدرسی یزدی - البته تبنی که حرام نیست؛ تبنی یعنی کسی فرزند دیگری را فرزندخوانده‌ی خودش کند.

آقای هاشمی شاهرودی - همین دیگر. چنین چیزی حرام است؛ تبنی حرام است.

آقای مؤمن - مجلس باید عبارت ماده (۲۲) را اصلاح کند.

آقای مدرسی یزدی - آنچه در این مصوبه آمده، «فرزند گرفتن» است، منتها تنها اشکالی که در این مصوبه وجود دارد این است که شناسنامه فی الواقع نشان می‌دهد که این کودک فرزند کس دیگری است و به اسم سرپرست هم شده است؛ در حالی که آیه‌ی شریفه‌ی قرآن می‌فرماید: «أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ» آنها را با اسم پدرانشان بخوانید.^۲ حال باید دید آیا تعبیر بیان شده در اصلاحیه‌ی ماده (۲۲)، خلاف این آیه‌ی شریفه می‌شود یا نمی‌شود؟ اگر خلاف بشود، حرام و خلاف شرع است. ولی [خلاف شرع بودن این مصوبه] جای تأمل است؛ چون اینها در توضیحات شناسنامه می‌نویسند: «به موجب حکم دادگاه موضوعیت فرزندخواندگی...».

آقای یزدی - به هر صورت پدر و مادر اصلی آن کودک یا نوجوان تحت سرپرستی، کسان دیگری غیر از سرپرستان فعلی هستند.

آقای مدرسی یزدی - اگر ماده (۲۲) را این‌طور اصلاح کنند که بچه، فرزندخوانده محسوب می‌شود [اشکالی ندارد]. این عالی است.

این رو، در اسلام، فرزندی، تنها از راه تولد و رحم ثابت می‌شود و به فرزندی گرفتن دیگری، به گونه‌ای که آثار فرزند واقعی را بر آن مترتب سازد، حرام اعلام شده است. (برای آگاهی بیشتر در این خصوص، بنگرید به: طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم، ۱۴۱۷ هـ.ق، ج ۱۶، ص ۲۷۵؛ موسوی گلپایگانی، سید محمدرضا، ارشاد السائل، بیروت، دارالصفوه، چاپ اول، ۱۴۱۳ هـ.ق، ج ۱، ص ۱۱۴)

۲. سوره‌ی احزاب، آیه (۵): «أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاِخْوَانَكُمْ فِي الدِّينِ وَ مَوَالِيكُمْ وَ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَ لَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً» آنها را به نام پدرانشان بخوانید که این کار نزد خدا عادلانه‌تر است؛ و اگر پدرانشان را نمی‌شناسید، آنها برادران دینی و موالی شما هستند؛ اما گناهی بر شما نیست در خطاهایی که از شما سر می‌زند (و بی‌توجه آنها را به نام دیگران صدا می‌زنید)، ولی آنچه را از روی عمد می‌گویید (مورد حساب قرار خواهد داد)؛ و خداوند آمرزنده و رحیم است.»

خانمی که سرپرستی کودک را به عهده گرفته‌اند، به عنوان پدر و مادرش دیده می‌شود، در حالی که پدر و مادر اصلی کودک اینها نیستند و فقط در قسمت توضیحات، نام پدر و مادر اصلی او آمده است. ما گفتیم نام پدر و مادر اصلی باید در صفحه‌ی اول شناسنامه بیاید.

آقای هاشمی شاهرودی - درست است. البته یک اشکال دیگر هم به این ماده وارد است؛ تعبیری که در اصلاحیه‌ی ماده (۲۲) آورده‌اند می‌گوید: «این شناسنامه به موجب حکم دادگاه موضوعیت فرزندخواندگی که کودک یا نوجوان مذکور را فرزند زوجین با ذکر نام و نام خانوادگی زوجین محسوب می‌نماید، صادر گردیده است». خود این عبارت، خلاف شرع است؛ مگر دادگاه می‌تواند کودک یا نوجوانی را فرزند زوجینی محسوب نماید!

آقای یزدی - نه، نمی‌تواند. این خلاف شرع است. اصل اشکال هم فقط همین بود.

آقای هاشمی شاهرودی - این تعبیری که اینجا در اصلاحیه ماده (۲۲) آمده اشکال دارد. دادگاه نمی‌تواند «کودک یا نوجوان» را «فرزند زوجین» محسوب نماید. دادگاه نمی‌تواند چنین حکمی صادر کند. خود این عبارت خلاف شرع است؛ مگر دادگاه می‌تواند کسی را فرزند واقعی زوجین - که پدر و مادر غیر واقعی‌اش هستند - محسوب کند؟!

آقای علیزاده - ما ماده (۲۲) را این‌طوری که مجلس الآن اصلاح کرده است، اصلاح نکردیم.

آقای مؤمن - آن عبارتی که من با آن موافق باشم هم این نبوده است.

آقای علیزاده - بالاخره، این تغییری که در ماده (۲۲) داده شده، خلاف شرع است؛ [چون] به دادگاه اجازه می‌دهد کسی را فرزند پدر غیر واقعی‌اش محسوب کند! این همان «تبنی» است که [در اسلام] حرام است.^۱

۱. «تبنی» در لغت به معنای «به فرزندی پذیرفتن» و «فرزندخواندگی» آمده است (بنگرید به لغت‌نامه‌ی دهخدا و فرهنگ فارسی معین، ذیل واژه «تبنی»)، لیکن در اصطلاح شرعی به نوعی از فرزندخواندگی گفته می‌شود که در دوره‌ی جاهلی (عصر پیش از بعثت پیامبر اکرم صلوات‌الله‌علیه)، مرسوم بود که بر اساس آن، برخی خانواده‌ها کودکانی از غیر خانواده‌ی خود را به عنوان فرزند خویش می‌پذیرفتند و تمامی حقوق یک فرزند از قبیل ارث بردن از یکدیگر، حرمت ازدواج با زن پدر و حرمت ازدواج پدر با زن پسر را برای او منظور می‌کردند. با ظهور اسلام و بعثت پیامبر اکرم صلوات‌الله‌علیه، این سنت غلط برداشته شد و قرآن کریم در آیه (۴) سوره‌ی احزاب (و ما جعل آدعیاءکم أبناءکم: خداوند فرزندخوانده‌های شما را فرزندان (حقیقی) شما قرار نداده است)، با صراحت آن را نفی کرد. از

شناسنامه‌ی او] قید می‌کنند. اما قسمت صدر ماده (۲۲) که می‌گوید: «با ذکر نام و نام خانوادگی زوجین...» درست نیست؛ چون معنای این حرف این است که سرپرستان، پدر و مادر واقعی او هستند. اگر صدر ماده را هم مثل تبصره (۲) بنویسند که بچه، فرزندخوانده‌ی زوجین است، [مفاد این ماده درست می‌شود].

آقای علیزاده - [در صفحه‌ی اصلی شناسنامه باید نام پدر و مادر واقعی بچه را بنویسند.

آقای مؤمن - حالا آن یک حرف دیگری است. اینکه [شناسنامه‌ی بچه را] به اسم زوجین سرپرست بنویسند، ولی به فرزندخوانده بودن وی برای آنها اشاره کنند، ایراد ندارد.

آقای علیزاده - حداقل صفحه‌ی اول شناسنامه باید نشان بدهد که این فرد فرزندخوانده است.

آقای مؤمن - در اینجا دو حرف وجود دارد: یکی فرمایش حاج آقای یزدی است. ایشان می‌فرمایند [نام و نام خانوادگی والدین واقعی] باید در صفحه‌ی اول شناسنامه باشد. ممکن است این [ایراد] را کسی قبول نکند؛ ولی حرف دیگر این است که ماده (۲۲) گفته است دادگاه به فرزند زوجین بودن این طفل تحت سرپرستی حکم می‌کند. دادگاه نمی‌تواند حکم کند که این بچه، فرزند این زوجین است. این، خلاف شرع است.

آقای هاشمی شاهرودی - بله، خلاف شرع است.

آقای جنتی - من یک سؤال دیگر دارم: بالاخره نام پدر و مادر اصلی این بچه در شناسنامه‌ی او می‌آید یا نه؟
آقای مؤمن - نمی‌آید.

آقای کدخدایی - نه، می‌آید، متنها در قسمت توضیحات می‌آید.
آقای علیزاده - این موضوع [در این اصلاحیه] مبهم است.

آقای جنتی - شما باید قید بکنید که اسم پدر و مادر واقعی بچه باید در شناسنامه‌اش بیاید تا اصل و نسبش [مشخص باشد].

آقای علیزاده - در این مورد رأی می‌گیریم. اول، یک رأی کلی می‌گیریم؛ آقایانی که معتقدند با این اصلاح به عمل آمده، اشکال سابق شورای نگهبان رفع نشده است، اعلام رأی بفرمایند.

آقای مدرسی یزدی - اجازه بدهید من یک توضیحی بدهم. بهتر است به ماده (۲۲) ابهام بگیریم؛ چون این ماده در ابتدا این‌طور گفته است: «و در قسمت توضیحات شناسنامه ضمن ذکر مشخصات واقعی کودک یا نوجوان...». مشخصات واقعی کودک یعنی پدرش، مادرش و طایفه‌اش، متنها با این عبارت‌پردازی ممکن است در مقام عمل به [محتویات شناسنامه] درست عمل

آقای هاشمی شاهرودی - اشکال دارد. در این ماده، فرزندخوانده، «فرزند» [واقعی] محسوب شده است.

آقای مدرسی یزدی - در ماده (۲۲) هر دو تعبیر را آورده‌اند.

آقای مؤمن - تعبیر دوم (فرزندخوانده بودن) درست است.

آقای مدرسی یزدی - در قسمت توضیحات شناسنامه عبارت «دادگاه موضوعیت فرزندخواندگی...» نوشته می‌شود. قبل از این [و در صفحه‌ی اصلی] شناسنامه هم می‌نویسند این بچه فرزند چه کسی است؟

آقای هاشمی شاهرودی - موضوع بحث فرزندخواندگی است. مصوبه اصل این کار را تجویز کرده است.

آقای علیزاده - مجلس دوباره متن ماده (۲۲) را گنگ نوشته است؛ نوشته است: «در قسمت توضیحات شناسنامه ضمن ذکر مشخصات واقعی کودک...»؛ در حالی که باید بنویسند: «ضمن ذکر مشخصات واقعی کودک و نام والدین واقعی وی...».

آقای جنتی - اشکال مد نظر آقای یزدی، اشکال اصلی ما به این ماده بوده است؛ [اشکال ما این بوده است که] اسم سرپرست باید در قسمت توضیحات شناسنامه و مشخصات والدین اصلی در صفحه‌ی اول آن بیاید.

آقای یزدی - اشکال اصلی همین است که مشخصات پدر و مادر اصلی بچه باید در صفحه‌ی اول بیاید. سایر توضیحات هم مربوط به صفحات بعدی شناسنامه است.

آقای علیزاده - ما الآن این موضوع را به عنوان ایراد رأی بگیریم.

آقای امیری - این را باید ایراد بگیریم، به جهت اینکه یکی از صلاحیت‌های دادگاه خانواده صدور حکم فرزندى و بُنوت است. بُنوت هم واقعی است. بر این اساس، وقتی در اینجا نام کودک تحت سرپرستی را به عنوان فرزند در [شناسنامه‌ی والدین] قید می‌کنیم، بحث بُنوت هم پیش می‌آید. [بنابراین] اشکال ماده (۲۲) رفع نشده است.

آقای هاشمی شاهرودی - بُنوت هم واقعی است. ماده (۲۲) هم همین را می‌گوید.

آقای مؤمن - مطلبی که من با [نمایندگان مجلس برای اصلاح این ماده] توافق کردم، این عبارت نبود. اینکه در تبصره (۲) نوشته‌اند: «در قسمت توضیحات شناسنامه زوجین سرپرست، نام و نام خانوادگی کودک یا نوجوان تحت سرپرستی و فرزندخوانده بودن وی نیز قید شود.» غیر از ایرادی که جناب آقای یزدی وارد کردند، اشکال دیگری ندارد؛ چون تبصره (۲) گفته است فرزندخوانده بودن کودک یا نوجوان را [در

آقای علیزاده - پس چهار نفر از آقایان رأی دادند که علی‌رغم اصلاح به عمل آمده، اشکال سابق شورا کماکان به قوت خودش باقی است.

آقای مدرسی یزدی - شما هم این اشکال را قبول دارید؟

آقای هاشمی شاهرودی - بله.

آقای مؤمن - [این اصلاح] خلاف آن قراری است که ما برای رفع ایراد شورای نگهبان با نمایندگان مجلس داشتیم.

آقای علیزاده - مطلبی که حضرت آیت‌الله یزدی می‌فرمایند، مطلب صحیحی است؛ کسی که شناسنامه را باز می‌کند، قسمت توضیحات آن را که نگاه نمی‌کند.

آقای مؤمن - این مهم نیست، عیبی ندارد. خب، آخر شناسنامه را نگاه بکند.

آقای هاشمی شاهرودی - مردم که آخر شناسنامه [و قسمت توضیحات آن] را نمی‌بینند.

آقای مؤمن - خب، مردم نمی‌بینند؛ اگر مردم آخر شناسنامه را نبینند که طوری نمی‌شود.

آقای علیزاده - آقایانی که می‌فرمایند باید در صفحه‌ی اول شناسنامه اسم پدر و مادر واقعی بچه نوشته بشود، [رأی بدهند].

آقای مدرسی یزدی - یعنی شناسنامه باید طوری نباشد که از آن تلقی بشود فرزندخوانده، فرزند واقعی سرپرست است.

آقای علیزاده - از آنچه مجلس گفته است [فرزندخوانده بودن] تلقی نمی‌شود و اشخاص متوجه [فرزندخوانده بودن فرد] نمی‌شوند. ماده (۲۲) از این نظر اشکال دارد.

آقای مدرسی یزدی - این ماده را باید طوری بنویسند که چنین تلقی نشود.

آقای یزدی - در همه جا برگ اول شناسنامه [رسمیت] دارد. وقتی می‌گویند برگ شناسنامه، منظور برگ اول آن است.

آقای هاشمی شاهرودی - شما اگر بخواهید از شناسنامه کپی بگیرید، از صفحه‌ی اول آن کپی می‌گیرید. همه‌ی فتوکپی‌ها از روی برگ اول شناسنامه است.

آقای مدرسی یزدی - اشکال باید فنی باشد. نباید تلقی شود که بچه، فرزند ناپدری سرپرست است.

آقای علیزاده - نه، ما باید بگوییم این‌طور که در ماده (۲۲) نوشته شده، القا می‌شود که فرزندخوانده، فرزند حقیقی ناپدری است و این خلاف شرع است.

آقای سلیمی - اصلاً کسی فرزندخوانده می‌گیرد که فرزند ندارد و می‌خواهد این کودک یا نوجوان [بی‌سرپرست] را به نام

نکنند و آن را نفهمند. بهتر است این ابهام را بگیریم که مقصود از «مشخصات» چیست؟ اگر پدر و مادر است، خب، تصریح کنید. چرا تصریح نکرده‌اید و [از توضیح کافی] فرار کرده‌اید.

آقای علیزاده - اگر در قسمت توضیحات شناسنامه [مشخصات واقعی بچه را] بیاورند، مفاد ماده (۲۲) را قبول دارید؟

آقای مدرسی یزدی - عیبی ندارد، در قسمت توضیحات بیاورند. بعد هم در شناسنامه باید نوشته شود که این کودک یا نوجوان، فرزندخوانده است، چنانکه در ذیل تبصره (۲) هم نوشته‌اند: «فرزندخوانده بودن وی قید شود». خب، مانعی ندارد که مشخصات واقعی بچه را بنویسند، بعد بگویند این بچه فرزندخوانده است. بله، ما در مقام دیگری اسم این سرپرست را به عنوان یک کسی که جای پدر [واقعی] او است، می‌گذاریم و بچه را به عنوان فرزندخوانده حساب می‌کنیم. واقعاً معلوم نیست که [این ماده خلاف شرع باشد].

آقای علیزاده - این ماده علی‌رغم اصلاح به عمل آمده، ابهام دارد. اصلاح به عمل آمده درست نیست. این اصلاح، موضوع فرزندخوانده بودن را ذکر نکرده است.

آقای مدرسی یزدی - بله، ابهام دارد.

آقای هاشمی شاهرودی - ذیل ماده (۲۲) را ببینید؛ می‌گوید: دادگاه کودک یا نوجوان مذکور را فرزند زوجین محسوب می‌نماید.

آقای مدرسی یزدی - تبصره (۲) بیان کرده است که این بچه، فرزندخوانده است.

آقای هاشمی شاهرودی - آنچه در تبصره (۲) آمده مربوط به شناسنامه‌ی پدر [و مادر] است نه شناسنامه‌ی بچه. در شناسنامه‌ی بچه قید می‌شود که این فرد، فرزند این زوجین سرپرست است. صدر ماده (۲۲) که در خصوص شناسنامه‌ی بچه است، می‌گوید دادگاه حکم می‌کند که این بچه، فرزند زوجین سرپرست محسوب می‌شود. این موضوع، خلاف شرع است.

آقای مدرسی یزدی - فرزندبودن را با احتساب فرزندخواندگی گفته است. بله، فرزندخوانده نمی‌تواند فرزند واقعی باشد.

آقای هاشمی شاهرودی - صدر ماده (۲۲) همین را گفته که دادگاه حکم می‌کند این بچه، فرزند این زوجین است. دادگاه نمی‌تواند این حکم را بدهد. این مصوبه دست برخی از افراد بیفتد، می‌گوید دادگاه حق دارد فرزندخوانده را فرزند محسوب کند.

آقای مدرسی یزدی - ولی مشخصات واقعی بچه هم که [در شناسنامه قید می‌شود].

آقای یزدی - من می‌گویم این ماده اصلاح نشده است.

آقای سلیمی - [ذکر مشخصات والدین واقعی در قسمت] توضیحات، این اشکال را از بین می‌برد.

آقای علیزاده - آقایان می‌گویند ذکر مشخصات واقعی در صفحه‌ی توضیحات شناسنامه اشکال دارد؛ چون معمولاً صفحه‌ی اول شناسنامه را می‌خوانند و لذا متوجه فرزندخوانده بودن کودک نمی‌شوند.

آقای مؤمن - خب، متوجه نشوند. مگر متوجه شدن همه لازم است؟

آقای هاشمی شاهرودی - چرا، [اسامی والدین واقعی باید] در صفحه‌ی اول شناسنامه باشد.

آقای علیزاده - شما خودتان این را پیشنهاد کردید. این عبارت پیشنهادی شماست. کار نباید طوری باشد که تلقی شود فرزندخوانده، فرزند واقعی سرپرست است.

آقای مدرسی یزدی - این موضوع نباید طوری باشد که تلقی بشود بچه، فرزند واقعی سرپرست است.

آقای مؤمن - بله، ولی آخر شناسنامه در بخش توضیحات می‌نویسند که این فرد، فرزندخوانده است.

آقای هاشمی شاهرودی - [نمایندگان مجلس این ماده را] آن گونه درست نمی‌کنند [که مشخصات پدر و مادر واقعی طفل را در صفحه‌ی اول شناسنامه بنویسند].

آقای سلیمی - آنها دنبال همین هستند [که این مشخصات واقعی را در ابتدای شناسنامه نیاورند].

آقای علیزاده - معرفی بچه در صفحه‌ی اول شناسنامه باید به نحوی نباشد که این موضوع را القا کند که فرزندخوانده، فرزند واقعی سرپرست است.

آقای هاشمی شاهرودی - این کار چگونه درست می‌شود؟ این طور که نام والدین واقعی را در صفحه‌ی اول شناسنامه بچه بیاورید؟

آقای مؤمن - این کار [ذکر مشخصات واقعی طفل در صفحه‌ی توضیحات شناسنامه و ذکر اسامی پدرخوانده و مادرخوانده طفل به عنوان پدر و مادر وی در صفحه‌ی اول شناسنامه] که خلاف شرع نیست.

آقای هاشمی شاهرودی - نه، [این طور] درست نمی‌شود.

منشی جلسه - ایراد بعدی شورای نگهبان [در بند (۵) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶] نسبت به بند (د) ماده (۲۶) بوده است: «در بند (د) ماده (۲۶) نیز باید وصی ذکر گردد. همچنین «جد پدری» باید به موارد این بند اضافه گردد و آلا

خودش ثبت کند که خود بچه هم تلقی کند فرزند این خانواده است. بنابراین اصلاً غرض مجلس بر این است که صفحه‌ی اول شناسنامه به نام این خانواده‌ی بی‌فرزند باشد ...

آقای هاشمی شاهرودی - خب، خلاف است.

آقای مدرسی یزدی - خداوند می‌فرماید: «أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ»^۱

آقای سلیمی - ... آلا اینکه شناسنامه مستلزم یک سری حقوقی است که به دنبال آن بار می‌شود. ما گفتیم در قسمت توضیحات شناسنامه [بحث فرزندخوانده بودن و نام والدین واقعی] را قید کنند که این آثار بر آن بار نشود؛ مثل مسئله‌ی توارث و مسائل دیگری که در اینجا وجود دارد. به دنبال [فرزندخواندگی]، مسائل ارث و محرمیت و غیره می‌آید که مشکلاتی ایجاد می‌کند. اشکال دفعه‌ی قبل آقایان این بود که اگر مفاد ماده (۲۲) به این سبک بیاید، نتیجتاً این بچه، فرزند این خانواده‌ی سرپرست تلقی می‌شود؛ لذا باید [نام والدین واقعی] هم در شناسنامه قید شود که این دست مشکلات به وجود نیاید [که این اشکال، با این اصلاح مجلس برطرف شده است] و گرنه اگر این طور باشد [که فرزند به نام سرپرست ثبت نشود]، اصلاً کسی این فرزند را به فرزندخواندگی نمی‌گیرد. اصلاً خیلی وقت‌ها این فرزندخوانده مشخصات ندارد و از بچه‌های سر راهی است و معلوم نیست [والدین حقیقی او چه کسانی] هستند؛ یعنی بچه اصلاً اسم پدر ندارد، فامیل ندارد و ... در بعضی موارد هم که والدین واقعی بچه مشخص هستند، [اسم آنها] در قسمت توضیحات شناسنامه‌ی بچه قید می‌شود. زوجینی که کودک یا نوجوانی را تحویل می‌گیرند، به این جهت این کار را می‌کنند که آن بچه، فرزندخوانده‌ی آنها بشود. اگر اسم [والدین واقعی بچه را در صفحه‌ی اول شناسنامه‌ی او] بنویسند، کسی سرپرستی او را قبول نمی‌کند و آن بچه در بهزیستی می‌ماند.

آقای هاشمی شاهرودی - ما باید واقعیت را بگوییم. بالاخره فرزندخوانده، فرزندخوانده است، ضمن اینکه ممکن است پدر واقعی‌اش هم مشخص باشد.

آقای سلیمی - آقای مؤمن می‌فرمایند ماده (۲۲) اشکال ندارد.

آقای علیزاده - من اشکال ماده (۲۲) را این طور نوشته‌ام: علاوه بر این، عدم ذکر مشخصات واقعی (اسم پدر و مادر واقعی) و ذکر نام پدرخوانده و مادرخوانده این را القا می‌کند که وی فرزند واقعی افراد اخیر است که این موضوع اشکال دارد.

اشکال دارد.»^۱

مجلس برای رفع ایراد شورای نگهبان، این ماده را این‌طور اصلاح کرده است: «بند (د) ماده (۲۶) به شرح زیر اصلاح می‌شود: د- مشخص شدن پدر یا مادر یا جد پدری کودک یا نوجوان و یا وصی منصوب از سوی ولی قهری در صورتی که صلاحیت لازم برای سرپرستی را ولو با ضمّ امین یا ناظر از سوی دادگاه، دارا باشند.»

آقای علیزاده - اگر آقایان با این اصلاح به عمل آمده، ایراد را باقی می‌دانند، بفرمایند.^۲

۱. ماده (۲۶) مصوبه‌ی مجلس در خصوص حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) به این شرح بود: «ماده ۲۶- حکم سرپرستی، پس از جلب نظر کارشناسی سازمان، در موارد زیر فسخ می‌شود:

الف- ...

د- مشخص شدن پدر یا مادر کودک یا نوجوان در صورتی که صلاحیت لازم برای سرپرستی را ولو با ضمّ امین یا ناظر از سوی دادگاه، دارا باشند.» که شورای نگهبان در بند (۵) نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶ خود، این ماده را به شرح مذکور در متن، واجد ایراد تشخیص داد.

۲. نظر شماره ۹۲/۳۰/۵۰۶۵۰ مورخ ۱۳۹۲/۲/۳۰ شورای نگهبان: «عطف به نامه شماره ۱۰/۱۰۲۲۵ مورخ ۱۳۹۲/۲/۲۳ و پیرو نامه شماره ۹۱/۳۰/۴۹۶۴۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۱۶، لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست که با اصلاحاتی در جلسه مورخ هجدهم اردیبهشت‌ماه یک‌هزار و سیصد و نود و دو به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است، در جلسه مورخ ۱۳۹۲/۲/۲۵ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و با توجه به اصلاحات به عمل آمده، نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

- علی‌رغم اصلاح به عمل آمده در ماده (۲۲)، اشکال سابق این شورا کماکان به قوت خود باقی است. علاوه بر این، عدم ذکر مشخصات واقعی (من جمله اسم پدر و مادر واقعی) کودک یا نوجوان و ذکر نام پدرخوانده و مادرخوانده نباید به نحوی باشد که این امر را القاء کند که فرزند اصلی پدرخوانده و مادرخوانده است و آلا اشکال دارد.»